

III Helsinkos 1915-1916

DZĪVES APSTĀKĻI PUSBRĪVAJĀ SOMIJĀ

Pirmie iespaidi Somijas galvaspilsēta bija ļoti spēcīgi. Likās, ka esmu atkal nokļuvis ārzemēs, rietumu apstākļos. Skaista, savdabīga ziemeļu arhitektūra, augsta somu kultūra, iedzīvotāju svešā valoda, sava nauda un savi policisti uz ielām. Viss tas liecināja par Somijas īpatnējo stāvokli cariskajā Krievijā.

Drīz dabūju iepazīties ar Somijas autonomiju un politiskajām brīvībām. Arī kara laikā atklāti darbojās politiskās partijas, to skaitā somu sociāldemokrātija. Iznāca brīvi laikraksti, kas vienīgi kara lietās bija pakļauti cenzūrai. Grāmatu veikalos varēja iegādāties ārzemju, sevišķi zviedru grāmatas, arī politiska satura. Tāpat pārdeva zviedru laikrakstus, kuŗos vienīgi vācu štāba frontes ziņojumi bija notriepti ar melnu cenzūras krāsu. Somijai bija savs parlaments, un kopš 1907. gada to vēlēja vispārējās vēlēšanās, pie kam vēlēšanu tiesības baudīja arī sievietes. Tas bija 1905. gada revolūcijas ieguvums, kuŗā aktīvi piedalījās arī somi, sevišķi strādnieki. Taču parlamenta tiesības bija ierobežotas, un visus likumus vajadzēja apstiprināt caram, bet kopš 1910. gada visus svarīgākos likumus pieņēma Krievijas Valsts Dome.

Somijai bija arī sava valdība - senāts, kuŗa locekļus iecēla cars. Kara gados tie visi bija vai nu pakļāvīgi somu karjeristi vai arī Somijas krievi. Caru Helsinkos pārstāvēja Somijas ģenerālgubernātors, kopš 1909. g. F. A. Seins, rūdīts reakcionārs un rusifikātors. Parlamentam [Seimam] bija liela politiska nozīme. Sociāldemokrāti bija lielāka frakcija Seimā, un 1916. gada kara laikā izdarītajās vēlēšanās

sociāldemokrati ieguva absolūto vairākumu. Par Seima priekšsēdi ievēlēja sociāldemokrātu vadoni Oskaru Tokoju, ar kuru arī man drīz bija lemts iepazīties. Tā radās paradokssāls stāvoklis: cara Krievija visas opozīcijas partijas bija noliegtas, un sociāldemokratu bargi vajāja, bet Somijā viss tas bija atļauts.

Kaŗa laikā Somijai bija arī citas privilēģijas. Pēc tam, kad cara valdība bija likvidējusi Somijas nacionālā kaŗaspēka vienības, somi boikotēja iesaukumus krievu armijā, un cars 1904. g. bija spiests atcelt kaŗaklausību Somijā. Tā Somijas jaunatne bija pasargāta no smagiem upuriem Pirmajā pasaules kaŗā. Toties Somija bija pārplūdināta ar krievu kaŗaspēku, un Helsinki bija viena no krievu flotes galvenajām bāzēm.

Latviešu brīvības cīnītājiem bija ilgi sakari ar pusbrīvo Somiju. 1906. gadā uz Somiju aizbēga vairāki simti latviešu revolucionāru un atrada tur patvērumu, somu autonomā policija viņus neizdeva. Daudzi no viņiem apmetās Somijā uz visiem laikiem. Neatkarības gados Latvijas sūtniecībai bija ziņas par kādiem 200 latviešiem, kas bija Somijas pavalstnieki. Tagad viņi ir miruši, bet jaunā paaudze pārsomiskojusies. Arī daži ievērojami latviešu politiķi un rakstnieki, ka J. Jansons. M. Valters. L. Laicēns. J. Asars u.c. slapstījās vairākus gadus Somijā. Helsinkos 1911. gadā notika Latvijas sociāldemokratijas kongress.

Netrūka arī citu sakaru pēcrevolūcijas gados. Atceros, ka 1911. gadā kāda no Rīgas legālajām biedrībām sarīkoja plašu ekskursiju no Rīgas uz Somiju. 1965. gadā atradu Somijas valsts archīvā Nīlandes gubernatora slepenu ziņojumu ģenerālgubernatoram. Helsinkos no Rīgas. 1911. gada 20. jūlijā, ar tvaikoni "Ozillja", iebraukuši 360 latviešu strādnieki. Viņus ostā sagaidījuši somu sociāldemokrātu

partijas pārstāvji un aizveduši uz Tautas namu. Tur vakarā sociāldemokrātu partija sarīkojusi svinīgu uzņemšanu, pie kam galveno runu teicis O. Tokojs. uzsvērdams "vēsturiskās saites, kas vieno somu un latviešu tautas" un informēdams par Somijas politisko dzīvi. Dziedātas sociālistu dziesmas. Par šo ekskursiju tolaik daudz stāstīja Rīgā. Tāpēc viens no maniem pirmajiem gājieniem, kad četrus gadus vēlāk ieradās Helsinkos, veda uz šo stalto Tautas namu, kur atradās somu strādnieku organizāciju biroji.

Drīz abi ar tēvu apmeklējām O. Tokoju, toreizējo partijas priekšsēdi un Seima prezidentu, sociāldemokrātu partijas birojā. Viņš mūs iepazīstināja ar Somijas politiskajiem apstākļiem un izrakstīja man atļauju apmeklēt parlamenta bibliotēku. Tur varēju dabūt ārzemju sociālistu žurnālus, to skaitā pat Berlīnes, K. Kautska, "Die Neue Zeit". Tā nodibināju draudzīgus sakarus ar somu sociāldemokratiju, kas spēkā vēl šo baltu dienu, lai gan kopš 1915. gada nu jau aizritējuši 68 gadi.

Helsinkos sākumā dzīvojām pilsētā, netālu no tagadējā parlamenta. Vēlāk tēvs bija spiests pārcelties uz vienu no Sveaborgas [Suomenlinnas] cietokšņa salām, kur bija novietots viņa 462. pulks. Mēs abi ar māti palikām pilsētā, mainījām dzīvokli un īrējām divas istabas pie kādas zviedrietes. Toreiz zviedru Helsinkos bija daudz vairāk nekā tagad, apmēram kāda trešdaļa iedzīvotāju. Tā kā zviedru valodu bija vieglāk iemācīties nekā somu, tad sāku rosīgi mācīties zviedriski. Drīz jau spēju, ar vārdnīcas palīdzību, lasīt kaŗa telegrammas Somijas zviedru laikrakstos. Pēc dažiem mēnešiem varēju sarunāties, un sāku lasīt zviedru grāmatas. Nākamais solis bija iet katru nedēļu uz Tautas namu un tur iegādāties Somijas zviedru sociāldemokrātu nedējas laikrakstu un jaunatnes mēnešrakstu, kā arī citus Zviedrijas izdevumus. Tur bija aprakstīti notikumi, par

kuŗiem Krievijas prese nerakstŗja ne rindas.

ŗinŗ ziņŗ Somijŗ pavadŗtais laiks man deva ļoti daudz. Tas attiecas nevien uz polŗtisko izglŗtŗbu, bet arŗ uz sakariem ar skandinŗvu kultŗru. Zviedru valodu neesmu kopŗ ſiem tŗlajiem laikiem aizmirsis. Tas man lieti noderŗja neatkarŗbas gados, satiekoties ar zviedru un somu polŗtiķiem, kŗ arŗ vŗlŗk, kad liktenis mani divi reizes atkal aizveda Somijŗ un Zviedrijŗ. Jaunŗbas pŗrdzŗvojumi mani cieŗi saistŗja ar Somiju, un tŗs draugs esmu palicis visu mŗŗu. Lŗdzŗs bŗrnŗbas Cŗrichei, manŗ atmiņŗ vienmŗr ataust jaunŗbas baltŗ pilsŗta - Helsinki.

SOMIJAS LATVIEŗI

Pŗris mŗneŗus pŗc ieraŗanŗs Somijŗ, atsŗku savu ſurnŗlista darbu. Latvieŗu un krievu legŗlie sociŗl-demokratiskie laikraksti tagad bija aizliedŗti, tŗpŗc daxi Rŗgŗ palikuŗie sociŗl-demokrati mazinieki (Marŗers Skujenieks, Arvŗds Zeibots u.c.), publicŗjŗs Rŗgas demokratiskajŗ laikrakstŗ "Jaunais Vŗrds", kas sŗka iznŗkt 1915. gadŗ. Tŗ galvenais redaktors bija Ērmanis Pŗpiņŗ (1878-1927), ievŗrojams literŗtŗras kritiķis un kreiss demokrats, bet par izdevŗju parakstŗjŗs zvŗrinŗts advokŗts Vilis Holcmanis (1889-1943), vŗlŗkais neatkarŗgŗs Latvijas tieslietu ministrs. Mans pirmais no Helsinkiem sŗtŗtais raksts parŗdŗjŗs "Jaunajŗ Vŗrdŗ" jau 1915. gada 15. jŗlijŗ, un mana lŗdzdarbŗba tuprinŗjŗs lŗdz pat 1917. gadam. Rakstŗju par Somijas un Skandinŗvijas polŗtiku, kŗ arŗ par vŗcu sociŗl-demokratijas attiecŗbŗm pret kaŗu un iekŗŗjŗm cŗņŗm, kas risinŗjŗs tolaik lielŗkajŗ strŗdnieku partijŗ, starp kaŗa piekritŗjiem un tŗ pretiniekiem. Visi ſie raksti bija parakstŗti ar manu agrŗko pseudonimu "Tangens".

Kaŗa laikā, seviŗķi 1915. gada beigās un 1916. gada sākumā, Somijā saplūda daudz Latvijas bēgļu. Viņu lielākā daļa apmetās uz dzīvi Helsinkos. Daŗķārt galvenajās ielās varēja redzēt vienu otru no Rīgas pazīstamu seju. 1916. gada pavasarī Helsinkos jau dzīvoja ap 800 latvieŗu. Bija arī daŗi agrāko gadu politiskie emigranti, kā toreiz ģermanofīlais Dr. Miķelis Valters un 1905. gada kaujinieks Pēteris Saliņŗ, kam somu tiesa 1906. gada bija piespriedusi 10 gadus cietuma par iebrukumu Krievijas Valsts bankas Helsinku nodaļā. Saliņŗ sodu nesēn bija izcietis un palicis uz dzīvi Somijā. 1916. gada sākumā grupa Helsinku latvieŗu nodibināja "Helsinku Latvieŗu biedrību". 1916. gada 30. maijā Somijas senāts apstiprināja biedrības statūtus. Ģenerālgubernātors deva savu piekriŗšanu pēc tam, kad krievu ųandarmērijas pārvaldes priekŗnieks bija paskaidrojis, ka par dibinātājiem "neesot politiski nelabvēlīgu ziņu". 1916. gada jūnijā, biedrība uzsāka savu darbu un noīrēja dzīvokli Kazarmas ielā 23, kur ierīkoja lasītavu ar galvenajiem latvieŗu laikrakstiem.

Daudzus gadus vēlāk, pētījot Somijas ģenerālgubernātora archīvu, atradu tur "Latvieŗu Biedrības statūtus", kur kā biedrības mērķis bija uzdots "izplatīt izglītību Somijā dzīvojoŗos latvieŗos, audzināt viņu bērņus un sniegt palīdzību trūkumā nonākuŗiem tautieŗiem". To visu biedrība tieŗām centās veikt un drīz kļuva par Somijas latvieŗu nacionālo centru. Arī es tur ųad tad iegrieŗos, lai apskatītu latvieŗu laikrakstus. Biedrība darbojās līdz pat kaŗa beigām.

HELSINGFORSAS ĢIMNAZIJA

1915. gada rudenī man bija jāturpina mācības, un tāpēc iestājos Helsingforsas "Aleksandra ģimnazijā", kā tā oficiāli

saucās. Toreiz krievi lietoja Somijas vietvārdiem zviedru nosaukumus, tāpat kā Latvijā vācu. Tā bija vienīgā krievu zēnu ģimnazija Somijā un bija pakļauta Pēterpils mācības apgabalam. Lai imponētu somiem, Krievijas izglītības ministrija bija uzcēlusi ģimnāzijai modernu un izskatīgu ēku, tagadējā parlamenta tuvumā. Telpas bija plašas un ērtas. Skolnieki bija vietējo krievu bērni, bet kara laikā nāca klāt arī bēgļu bērni. Astotajā [pēdējā] klasē bijām 18 skolnieku, to vidū divi latvieši, viens igauņis un divi Baltijas vācieši. Visi pārējie bija krievi. Arī skolotāji bija krievi, atskaitot franču un vācu valodas skolotājus. Vācu valodu mācīja Helsinku igauņu mācītājs.

Ģimnazijas direktors bija īstenais valsts padomnieks. Vladimirs Beļevičs: liela auguma, cienīgs un svinīgs vīrs. Atmiņa palicis matemātikas skolotājs, ļoti bargs vīrs, no kuŗa visa skola bijās. Pie viņa man sakumā gāja grūti, un brīžiem šaubījos, vai tikšu galā ar matemātiku. Toties draudzīgas attiecības nodibinājās ar krievu valodas skolotāju Viņš interesentus aicināja piedalīties literātūras vēstures pulciņa, kur arī es nolasīju kādu referātu. Disciplīna bija stingra. Bija jāvalkā melns uniformas tērps ar jostu un gaiši zilu mēteli un tumši zilu formas cepuri. Ārpus sava dzīvokļa drīkstējām uzturēties tikai līdz plkst. 20, un skolas inspektors vakaros mēdza pastaigāties pa Helsinku galveno ielu - Esplanādi, lai tvertu nolikuma pārkāpējus

Kara laikā ģimnazijas astotā klase bija militārizēta: mums nācās izturēt stingru militāru apmācību, ko vadīja kāds kapteinis. Mācības gada beidzamo mēnesi pavadījām kāda kazarmā Bieži soļojām ārpus pilsētas, kur armijas šautuve vingrinājāmies šaušanā Atceros, ka šaušanas pārbaude man laimējās visas trīs reizes trāpīt mērķi, Par to mani uzslavēja pilsētas komandants, kāds gvardes pulkvedis, kas bija mūsu augstākais priekšnieks.

PIRMO REIZI ŽANDARMU NAGOS

Taču politiski biju, tāpat ka abu virzienu latviešu sociāldemokrātu lielais vairums, kaŗa pretinieks. Nevarēju atzīt cara Krievijas atbalstīšanu kaŗā, jo tā pirms daŗiem gadiem asinīs bija noslīcinājusi latviešu brīvības cīņu. Nevarēju to darīt arī tālab, ka Krievijai bija imperiālistiski mērķi: iekaŗot Konstantinopoli un jūras ŗaurumus, kas savienoja Melno ar Vidus jūru un atņemt Austro-Ungārijai Galleiju. Vārdu sakot, biju kļuvis internacionāls sociālists, kas stāvēja par drīzu kaŗa izbeigšanu un taisnīga miera noslēgšanu, bez teritoriāliem iekaŗojumiem. Biju dziļi sašutis par vācu sociāldemokrātu vairākuma rīcību, kas nepildīja savus solījumus pretoties kaŗam. bet atbalstīja to un balsoja par kaŗa budŗetu. Nevarēju arī pievienoties angļu un franču sociālistiem. kas gribēja kaŗot līdz Vācijas pilnīgai sakāvei. Protams, negaidīju neka laba arī no eventuālas vācu uzvaras, un nekādā gadījumā nevelējos, lai Kurzemi pievienotu Vācijai, kā to 1915 un 1916. gadā prasīja vācu pilsoniskā prese.

Šī mana pretkaŗa nostāja, kopā ar vieglprātību, pievērsa man ŗandarmērijas uzmanību 1915 gada rudenī biju uzrakstījis kādu atklātņi savam draugam Fēlikssam Cielēnam, kas tolaik dzīvoja Bernē, ŗveice. Tur bija daŗas neuzmanīgas frāzes, kas norādīja uz maniem sociālistiskajiem uzskatiem un pretkaŗa stāju. Vieglprātīgi biju uzrakstījis arī savu adresi. Kaŗa cenzūrā kāds latvietis bija ŗo karti atzīmējis par aizdomīgu, un tā bija nosūtīta Somijas ŗandarmērijas pārvaldei, lietas tālākai noskaidrošanai Šīs pārvaldes priekšnieks, ģenerālmajors Jerjomins, pavēlēja izdarīt kratīšanu un, ja vajadzīgs, apcietināt mani. Tā nu 1915. gada ziemā, vēlā

vakarā, manā istabā ienāca žandarmu rotmistrs, privātās drebēs ģērbta spiega un žandarma pavadībā. Rotmistrs lika pārbaudīt visas manas burtnīcas, klades un grāmatas. Viņš bija mazliet pārsteigts, redzot, ka "vainīgais" ir 16 gadu vecs ģimnazists. Laimīgā kārtā, tieši kratīšanas laikā, pie manis ieradās tēvs, kara ārsta uniformā. Viss tas rotmistru, redzams, padarīja domīgu, jo vairāk tāpēc, ka manā istabā nekādu nelegālu literatūru neatrada. Viņš tāpēc aprobežojās ar to, ka paņēma līdz manu kladi ar piezīmēm latviešu valodā un paziņoja, ka pēc tas izskatīšanas mani izsauks uz nopratināšanu. Nelaimīga kārtā, tieši šī klade saturēja visādus izrakstus no ārzemju sociālistu žurnāliem, ka arī paša atzīmes sociālistiska un pretkaŗa gara. Tāpēc ar lielām baŗām gaidīju, ko nākamās dienas nesis. Piederību pie nelegālas partijas man pierādīt nevarēja. Tomēr klade izdarītas piezīmes varēja pietikt, lai mani apcietinātu. Izslēgtu no ģimnazijas un administratīvā kārtā izsūtītu uz ziemeļiem.

Pirmo brāzienu man pēc pāris dienām deva ģimnazijas direktors. Viņš mani pēc stundām iesauca savā kabinetā, aizslēdza durvis, un tad sākās pārmetumi, šis esot 25 gadus vadījis ģimnaziju, bet tāda gadījuma, kā ar mani, viņam vēl neesot bijis. Viņš uzaicināja mani, lai es pats izstājos no ģimnazijas. Mēģināju aizstāvēties, sakot, ka apvainojumi noskaidrosies, un atteicos izstāties no ģimnazijas. Direktoram, redzams, nebija tiesības mani izslēgt tikai tāpēc, ka žandarmērija bija mani izkratījusi un ievadījusi lietas skaidrošanu. Kad nu es atteicos pats izstāties, kā viņš bija gribējis, direktors mani atlaida, sacīdams: "Nu, tad nogaidīsim lietas tālāko virzienu". Raksturīgi tā laika apstākļiem bija, ka vecais birokrāts sarunājās ar mani pieklājīgā tonī, bez jebkādiem draudiem un, šķita, pat ar mazu cienību. Viņam, redzams, nebija sevišķa naida pret mani, bet vecais vīrs bija noraizējies, vai mana lieta nekaitēs

viņa karjerai, kad to uzzinās augstākā priekšniecība Pēterpilī.

Nākamo bārienu saņēmu kādu dienu vēlāk no bargā matemātikas skolotāja. Viņš mani apturēja uz ģimnazijas kāpnēm un sāka rāties: "Ko tu raksti visādas atklātnes! Atradis, ar ko nodarboties!" ieņēmis pamatstāju, klausījies. Bet tad matemātiķis pēkšņi teica: "Kas tā par muļķību, uz kartes rakstīt savu adresi! Kāpēc to darīji?". Par šo kļūdu mani pamatīgi (un pēc manām domām dibināti) izrājis, viņš aizgāja tālāk. Nu sapratu, ka bargais vecis patiesībā nebija man naidīgs. Dažas dienas vēlāk bija jāraksta kāds grūts rakstu darbs matemātikā, kur bija jālieto visas četras matemātikas nozares, bet sevišķi trigonometrija. Tas man radīja grūtības, un es netiku uz priekšu. Tad pienāca skolotājs un uzprasīja, vai "šī līnija nelīdzinās tai?". Ar to biju ieguvis uzdevuma atslēgu un varēju to atrisināt. Arī turpmāk matemātiķis vairs necentās mani iegāzt, bet tieši otrādi, bija jūtami izpalīdzīgs. Tas bija tipisks sava laika krievu liberāls inteliģents, kas simpatizēja cara režīma pretniekiem un tāpēc kļuva draudzīgs pret mani, kad biju kritis žandarmērijas rokās!

Tāpat pārējie skolotāji pēc kratīšanas nebija man nelabvēlīgi. Reiz sēdēju universitātes krievu bibliotēkas lasītavā, kurās vadītājs bija demokratisks cilvēks un tāpēc lasīšanai izsniedza arī noliegtas grāmatas. Lasīju krievu revolucionārā demokrata Černiševska savā laikā daudzīnāto grāmatu "Ko darīt?". Pēkšņi atveras durvis un lasītavā ienāk ģimnazijas inspektors H. Voskresenkis. Viņš pienāk man klāt un saka: "Parādiet, ko lasāt?" Izejas nebija nekādas, bija jārāda. Inspektors apskatīja grāmatu, paskatījās uz mani un, ne vārda neteicis, atdeva to atpakaļ. Arī šai lietai nebija nekādu seku. Šķiet, viņš bija labsirdīgs cilvēks, kas nevēlējās jau tā apdraudētam skolniekam sagādāt vēl jaunas nepatikšanas.

Dažas nedējas pēc kratīšanas saņēmu rakstisku paziņojumu no žandarmērijas, kas mani izsauca uz nopratināšanu. Lai mani iebaidītu, pratināšana bija nolikta plkst. 22 vakarā. Nācās doties pie ģimnazijas inspektora, lai saņemtu atļauju naktī uzturēties uz ielas. Ejot uz žandarmēriju, nezināju, vai šoreiz mani tur nepaturēs. Pratināja tas pats rotmistrs, kas vadīja kratīšanu. No viņa jautājumiem vēroju, ka manas klades saturs viņam vēl nebija zināms. Tātad tā vēl nebija pārtulkota. Rotmistrs bija skarbs, un visi viņa jautājumi grozījās ap manas atklātnes "pretvalstisko" saturu. Reiz istabā ienāca arī pats ģenerālmajors un rupji uzkliedza: "Viss, ko, Jūs stāstāt, ir meli!". Pēc pusnakts pratināšana beidzās. Rotmistrs man pateica, ka drīz tikšu izsaukts vēlreiz. Iznācis uz ielas, atviegloti uzelpoju.

Pagāja vairākas nedēļas, bet mani otrreiz uz nopratināšanu nesauca. Starplaikā, 1915. g. decembrī, mums ģimnāzijā izsniedza liecības ar atzīmēm par otro ceturksni (cara Krievijas ģimnāzijās atzīmes lika četras reizes mācības gadā. t. i. katrā gada ceturksnī). Ar bažām gaidīju, vai man nebūs ielikta nepietiekama atzīme uzvedībā, sakarā ar to, ka pret mani ievadīta lieta. Ja tas būtu noticis, tad man ģimnāzija būtu jāatstāj. Par lielu pārsteigumu, liecībā par uzvešanos vispār nebija nekādas atzīmes. Kad jautāju inspektoram, kāpēc man nav atzīmes, viņš ironiski atteica: "Vai tad gribējāt, lai Jums ieliek divnieku?" Tikai vēlāk uzzināju, ka pedagogiskā padome nolēmusi nelikt atzīmi, jo žandarmērija neesot vēl manu lietu izlēmusi. Tas pats atkārtojās arī 1916. gada martā, trešajā ceturksnī, kad man atkal uzvedībā nelika atzīmi, jo žandarmērija nesteidzās ar manas lietas izmeklēšanu.

SVEŠAIS GLĀBĒJS

Drīz pēc tam mani izsauca otrreiz uz žandarmērijas pārvaldi. Šoreiz bargais rotmistrs bija kļuvis laipns un pratināšanas vietā tēvišķīgi pamācīja, ka nederot tik jaunam nodarboties ar politiku. Kad kļušot vecāks, pats sapratīšot, ka sociālisma idejas esot nereālas. Tad viņš man atdeva manu kladi, par kuŗu visu laiku bažījos, teikdams: "Nu, tur nekā svarīga nav, tur jau vairāk rakstīts par mīlestību". Kā no debesīm nokritis, klausījos rotmistra vārdos. Labi zināju, ka par mīlestību kladē gan nebija rakstīta neviena rinda. Rotmistrs man paskaidroja, ka lieta tagad esot izbeigta, un tas paziņots arī ģimnazijas direktoram. Tā nu biju laimīgi ticis vaļā no žandarmērijas represijām, bet nezināju, kāpēc lieta ar manu kladi bija guvusi tik labvēlīgu atrisinājumu.

Dažus mēnešus vēlāk, kad reiz biju iegājis latviešu biedrības lasītavā, mani uzrunāja kāds pusmūža cilvēks un jautāja: "Vai Jūs esat jaunais Kalniņš?". Kad to apstiprināju, viņš man pastāstīja, ka žandarmērija viņam nodevusi tulkot manu kladi. Viņš neesot gribējis kaitēt savam tautietim un jaunam cilvēkam, tāpēc esot manas klades saturu sagrozījis labvēlīgā virzienā, politiku pēc iespējas atvietojojot ar mīlestību un citām nevainīgām lietām!

Šis labvēlīgais atrisinājums man deva iespēju nobeigt ģimnaziju. Par uzvešanos man pēdējā ceturksnī atkal bija piecnieks, un ar to lieta bija kārtībā. Izlaiduma aktā bijām nostādīti ierindā, un direktors pēc tradīcijas katru no mums noskūpstīja. Nonācis līdz manīm. viņš noteica: "Nu, lieta beidzās labi. "

Īsi pirms ģimnazijas beigšanas tiku arī iesvētīts, jo to pēc noteikumiem pieprasīja ticības mācības skolotājs, igauņu mācītājs A. Niguls. Kopā ar kādu latviešu meiteni no Helsinku krievu sieviešu ģimnazijas gājām pie viņa

"mācībā". Sarunas notika vācu valodā. Pati iesvētīšana notika igauņu baznīcā igauņu valodā, kopa ar grupu jaunu igauņu, No mācītāja sprediķa nesapratu ne vārda. Kad akts bija beidzies, aizgāju kopā ar savu klases biedru, igauņi Kjapu, uz tolaik ļoti populāro Facera kafējnīcu. Tāda bija mana īpatnējā konfirmācija un viena no pavisam nedaudzajām reizēm, kad esmu bijis baznīcā.

RĪGA UN VIDZEMES FRONTE

Pēc ģimnazijas beigšanas 1916. gada aprīlī pavadīju vēl piecus mēnešus Somijā. Tēva pulks bija novietots vasaras nometnē ārpus cietokšņa, netālu no Ogelbijas ciema, apmēram 15 km uz ziemeļiem no Helsinkiem. Mūsu ģimene tur īrēja vasarnīcu. 1916. gada augustā tēva pulku līdz ar visu 116. divīziju pārcēla uz Latviju un novietoja Daugavas frontē. Krapes un Lielvārdes rajonā. Nu nācās šķirties, jo mēs ar māti palikām vēl dažus mēnešus Somijā.

Šinī laikā iesniedzu lūgumu Pēterpils universitātei, lai mani uzņem par studentu juridiskajā fakultātē. Tā kā man bija tikai 17 gadu, tad armijā mani vēl neiesauca. No visas klases bijām tikai divi, kurus neiesauca (otrs klases biedrs bija kāda Somijas senatora dēls). Visi pārējie aizgāja uz dažādām kara skolām. Drīz saņēmu no universitātes atbildi, ka esmu uzņemts. Mani vecāki gan bija vēlējušies, lai es studētu medicīnu, bet tā mani nepievilka. Biju jau sen izšķīries studēt tieslietas, lai varētu kļūt par advokātu un par aizstāvi politiskās prāvās. Bez tam cariskajā Krievijā vienīgi juridiskas fakultātes mācību plāna ietilpa arī sabiedriskās un valsts zinātnes.

Pirms pārceļšanās uz Pēterpili. 1916. gada septembrī, devāmies ar māti pāri Somu jūras līcim uz Tallinu un Rīgu,

lai apmeklētu tēvu. Rīga bija kļuvusi par piefrontes pilsētu, kur dzīve ritēja drudžaini. Pilsēta bija pilna visādiem stābiem, slimnīcām un aizmugures iestādēm. Redzējām arī latviešu strēlniekus, kas ar savu iznesību izcēlās krievu kareivju pelēkajā masā. Satiku dažus skolas biedrus no Dubultu ģimnāzijas, kas, būdami dažus gadus vecāki par mani, bija jau iesaukti armijā un kļuvuši strēlnieku virsnieki.

Ar radnieku Eliasu palīdzību, kas bija atbēguši no Zemgales uz Rīgu, aizbraucam ar pajūgu pie tēva. Viņš, kopā ar savas 116 divīzijas stābu, atradās Vietalvas aptiekā. Braucām gar Daugavas frontes tiešo aizmuguri, kas visa bija pieblīvēta ar kaŗaspēku.

Pie tēva pavadījām tikai dažas dienas. Tad ar māti devāmies uz Gulbenes staciju, lai caur Latgali brauktu tālāk uz Pēterpili.